

THIRRJE PËR APLIKIME Nr. 8 LEVIZALBANIA

LevizAlbania synon të forcojë demokracinë vendore në Shqipëri përmes angazhimit të shoqërisë civile dhe individëve si kampionë të demokracisë për një qeverisje cilësore. LevizAlbania është një projekt i Agjencisë Zvicerane për Zhvillim dhe Bashkëpunim (SDC) që zbatohet nga konsorciumi i tre organizatave shqiptare: "Fondacioni Shoqëria e Hapur për Shqipërinë", "Partnerët Shqipëri për Ndryshim dhe Zhvillim" dhe "Co-PLAN".

LevizAlbania, nëpërmjet Thirrjes për Aplikime Nr. 8, mbështet aksionin qytetar i cili kultivon vetëdijen dhe aftësinë për nisma konkrete në: mbrojtjen e mjedisit dhe reagimin ndaj efekteve negative të ndryshimeve klimatike; monitorimin e proceseve vendimmarrëse; veprimtari informimi dhe edukimi mbi transparencën dhe cilësinë e shërbimeve vendore; si dhe angazhimin efektiv të rinisë në nivel vendor.

LevizAlbania fton organizatat Jo Fitimprurëse (OJF), grupet infomale dhe individët të aplikojnë me koncept-ide në Thirrjen për Aplikime Nr. 8 me qëllim: **përmirësimin e demokracisë vendore dhe përgjegjshmërisë së autoriteteve në nivel vendor.**

E rëndësishme: Nëpërmjet Thirrjes për Aplikime Nr. 8, LevizAlbania synon forcimin e masës kritike qytetare dhe shtrirjen e mbështetjes me aktorë të rinj. Në këtë Thirrje do të **MBËSHTETEN** organizata të shoqërisë civile (OJF) të cilat nuk kanë përfutur një grant më parë me LevizAlbania.

Të interesuarit ftohen të dërgojnë **KONCEPT IDE** bazuar në drejtimit e mëposhtme:

- **Drejtimi 1: Qytetari aktive – Nxitja e angazhimit qytetar mbi çështje me interes për komunitetin në nivel vendor (fokusuar në mbrojtjen e mjedisit, eficientë e energjisë dhe/ose përdorimin e energjisë së rinovueshme për të përballuar efektet negative të ndryshimit të klimës)**
- **Drejtimi 2: Aksione konkrete – Shfrytëzimi i mjeteve ligjore dhe angazhimi i qytetarëve në “monitorim dhe veprim” me qëllim përmirësimin e cilësisë së shërbimeve vendore.**
- **Drejtimi 3: Qytetari e angazhuar – Përdorimi i instrumenteve të demokracisë pjesëmarrëse me qëllim zgjidhjene problemeve komunitare.**

Kujdes: Aplikuesit duhet të propozojnë praktika dhe modele të përfshirjes, angazhimit dhe llogaridhënies të cilat bazohen në pjesëmarrjen aktive të qytetarëve.

Grupet e targetuara: komunitetet lokale në zonat rurale, gratë dhe vajzat, rinia, dhe grupet e marginalizuara.

ANALIZA E PËRGJITHSHME E KONTEKSTIT

LevizAlbania (LA) nga 2015 ka shpallur **7 Thirrje për Aplikime**, nëpërmjet të cilave organizatat e shoqërisë civile, grupet informale dhe individët janë mbështetur në zbatimin e nismave konkrete dhe inovative me synim përmirësimin e demokracisë vendore dhe rritjen e angazhimit qytetar. Përgjatë këtyre viteve janë vlerësuar **2,100 aplikime**, nga të cilat janë financuar **226 projekte**, (në fazën e parë të LA janë mbuluar 61 bashki, ndërsa në fazën e dytë 47 bashki). LA, ndryshe nga projektet e tjera të ngjashme – mbështet në mënyrë aktive dhe të drejtpërdrejtë individët dhe grupet informale. **720 individë dhe grupe informale** kanë aplikuar me ide konkrete për përmirësimin e demokracisë në komunitet e tyre. Ky interesim tregon se gatishmëria për qytetari aktive është e pranishme në komunitete anë e kënd Shqipërisë.

Përveç besimit tek LA dhe gatishmërisë për të marrë përsipër fatet e komuniteteve të tyre, analiza e aplikimeve nxjerr në pah disa tendenca mbi problematikat dhe nevojat për mbështetje nga këndvështrimi i vetë komuniteteve. Specifikisht, organizatat e shoqërisë civile, grupet informale dhe individët kanë kërkuar mbështetjen e LA kryesisht në fushat e mëposhtme:

Mjedisi - reflektuar në çështje që kanë të bëjnë me administrimin e burimeve natyrore, menaxhimin e qëndrueshëm të mbetjeve, degradimin mjedisor, si dhe përfshirjen e qytetarëve në vendime që prekin ambientin ku ata jetojnë – përbën **26% të aplikimeve**.

Përmirësimi i shërbimeve – reflektuar në çështje që lidhen me informimin, monitorimin dhe advokimin për ofrimin e shërbimeve publike nga pushteti vendor - përbën **22% të aplikimeve**.

Rinia - reflektuar në çështje që lidhen me fuqizimin, përfshirjen në dhe aktivizimin për përmirësimin e komuniteteve ku ato jetojnë, si dhe aftësimin për sfidat e të ardhmes – përbën **17% të aplikimeve**.

Nisur nga sa më sipër, LA organizoi grupe tematike të fokusuara si dhe hulumtime dokumentash dhe raportesh për të identifikuar nevojat për ndërhyrje.

Sfidat dhe nevojat në sektorin e mjedisit:

Shqipëria, një vend me shkallë të lartë të efekteve negative nga ndryshimet klimatike¹, mbetet ende në fazën e hershme të marrjes së masave parandaluese dhe mbrojtëse.

Ndikimet e shumëanshme të degradimit mjedisor dhe ndryshimeve klimatike po ndihen në komunitete të ndryshme në Shqipëri të cilat përballen me përmblytje ciklike, erozion, thatësira, etj. Zinxhiri i efekteve negative të degradimit mjedisor fillon në zonat rurale dhe përfundon në zonat urbane duke prekur të gjithë shoqërinë. Po aq e rëndësishme, rritja e eficiencës së energjisë është pashmangshmërisht e lidhur edhe me sektorë të tjerë siç është mbrojtja e mjedisit dhe shfrytëzimi racional i burimeve natyrore.

¹ https://unfccc.int/sites/default/files/resource/Albania%20NC3_13%20October%202016.pdf "Sipas Ministrisë së Mjedisit Shqipëria preket nga ndryshimet klimatike si rrjedhojë e pozitës së saj gjeografike. Pasojat përfshijnë thatësira e përmblytje të përsëritura, erozion, ndryshime në stinët e bujqësisë, humbja e biodiversitetit, zhvillimi i sëmundjeve infektive, etj"

Studime të ndryshme cilësojnë faktin se kursimi i energjisë si dhe shfrytëzimi sa më eficient i saj, ndikon në uljen e konsumit specifik, në furnizim të rregullt dhe cilësor të konsumatorëve, uljen e kostos dhe shërbimeve vendore, përmirësimin e ndjeshëm të bilancit energjetik dhe mbrojtjen e mjedisit.

Duke qenë se degradimi mjedisor dhe ndryshimet klimatike janë kryesisht të shkaktuara nga veprimtaria njerëzore, marrja e masave për ndryshimin e mendësisë, strukturës së incentivave, kursimin e energjisë ose përdorimin e energjisë së rinovueshme, që kushtëzojnë keto veprimtari në lidhje me mjedisin, përbën një instrument efektiv parandalues.

Ndëryhyrja në nivel vendor ofron mundësi për të rritur angazhimin qytetar, për të mbrojtur mjedisin si një e mirë e përbashkët dhe për të rritur përgjegjësinë individuale edhe të bashkësisë. Njëkohësisht vetëqeverisja vendore mund të luaj një rol pozitiv në ndërtimin e proceseve konsultuese dhe vendimmarrjeve përfshirëse mbi administrimin dhe shfrytëzimin e burimeve mjedisore.

Të gjitha shërbimet që përcaktojnë funksionet e bashkive në fushën e mjedisit sipas ligjit 139/2015, “Për vetëqeverisjen vendore”, përbëjnë grupin e shërbimeve mjedisore si: shërbimet për mbrojtjen e mjedisit; administrimi i fondit pyjor dhe kullor publik; mbrojtja e natyrës e biodiversitetit dhe shërbime të lidhura me mjedisin. Është e rëndësishme të theksohet që përveç detyrimit pozitiv që i mvishet organeve shtetërore, mbrojtja e mjedisit dhe përmbushja e detyrimeve ndaj natyrës duhet të jetë përgjegjësi e të gjithëve, në të gjitha nivelet e shoqërisë. Pra, duhet të përfshijë të gjitha grupet shoqërore. Në këtë rast, shoqëria civile është një faktor i rëndësishëm i cili mund të monitorojë dhe mbajë qeverinë përpara përgjegjësisë.

Duke qenë se një sërë kompetencash mbi mjedisin si administrimi i fondit pyjor dhe kullor publik, mbrojtja e natyrës dhe biodiversitetit dhe zhvillimi i aktiviteteve edukuese dhe promovuese mbi mjedisin ushtrohen tërësisht nga njësitë e vetëqeverisjes vendore (NJVV) ose në bashkërendim me qeverinë qendrore, është koha për të ndërtuar një marrëdhënie të NJVV-ve dhe qytetarëve me mjedisin bazuar mbi bashkë-pronësi dhe bashkë-përgjegjësi.

Kjo përjasje bazohet në faktin që se përveç detyrimit pozitiv që i vishet organeve shtetërore – qendrore dhe vendore – mbrojtja e mjedisit dhe shfrytëzimi i qëndrueshëm i burimeve natyrore përbën përgjegjësi të të gjithëve dhe **duhet të përfshijë të gjitha grupet shoqërore.** *Për këtë arsye LA do të mbështesë shoqërinë civile dhe aktorë të ndryshëm vendorë të saj për të ndërmarrë ndërhyrje të cilat mundësojnë dhe potencojnë një marrëdhënie të re me ambientin në nivel vendor për të parandaluar degradimin mjedisor dhe për t’u përballur me efektet negative të ndryshimeve klimatike.*

Sfidat dhe nevojat në qeverisjen vendore:

Siç reflektohet nga sasia dhe gama e tematikave të aplikimeve pranë LA, qeverisja vendore ka ende shumë punë për të bërë në përmbushjen e detyrimeve, pritshmërive dhe nevojave të qytetarëve si dhe përfshirjen e të rinjve në komunitetet ku ato jetojnë.

Gjatë viteve të fundit është përmirësuar kuadri ligjor² që sanksionon kornizën institucionale dhe mundëson përfshirjen qytetare në vendimmarrje³. Në këtë kuadër ka patur një sërë ndryshimesh thelbësore në kompetencat e organeve vendimmarrëse të NJVV-ve⁴ në lidhje me pjesëmarrjen qytetare. Megjithatë, jetëzimi i këtyre mekanizmave është ende i pjesshëm pasi reforma administrative mbetet e papërfunduar plotësisht. Specifikisht, pavarësisht përpjekjeve, ekzistojnë ende boshllëqe në planifikimin vendor, caktimin e detyrave funksionale, plotësimin e kornizës së decentralizimit fiskal, rritjen e kapaciteteve të administratës vendore si dhe përballimin e sfidave për një zhvillim të qëndrueshëm.

Shumë nga çështjet e mësipërme, përveç burimeve të kufizuara, rrjedhin edhe nga papërshtatshmëria dhe pamjaftueshmëria e komunikimit, informimit dhe përfshirjes së qytetarëve dhe sidomos të rinjve në të gjitha hallkat dhe fazat e vendimmarrjes. Mungesa e komunikimit dhe përfshirjes së strukturuar kanë prodhuar mosnjohje dhe kanë krijuar mosbesim të cilat janë reflektuar në qytetari dhe rini pasive. Kombinimi i burimeve të pamjaftueshme me përfshirjen e papërshtatshme dhe qytetarinë pasive përbën një rrezik për funksionimin e strukturor për demokracinë dhe zhvillimin e qëndrueshëm në nivel vendor.

Këto problematika u shtuan edhe më tepër vitin e fundit pasi pandemia COVID-19⁵ preku të gjithë zinxhirin e funksionimit të ekonomisë dhe shoqërisë në botë dhe Shqipëri. Si rrjedhojë, institucionet publike në nivel qendror dhe vendor, sektori privat, OShC-të, etj., u përballën me vështirësi dhe pasiguri të cilat ndikuan edhe në pjesëmarrjen dhe monitorimin qytetar në qeverisje⁶.

Bazuar në sa më sipër, LA do të mbështesë shoqërinë civile dhe aktorë të ndryshëm vendorë për të ndërmarrë ndërhyrje të cilat mundësojnë dhe fuqizojnë përfshirjen aktive të qytetarëve dhe rinisë në vetë-qeverisjen e tyre në nivel vendor nëpërmjet monitorimit të bazuar në veprim.

² Ligji Nr.146/2014 "Për njoftimin dhe konsultimin publik"; Ligji Nr.119/2014 "Për të Drejtën e Informimit"; Ligji Nr.68/2017 "Për Financat e Vetëqeverisjes Vendore"; Ligji Nr.107/2014 "Për planifikimin dhe zhvillimin e territorit".

³ Ligji 139/2015 "Për vetëqeverisjen vendore" mundëson mekanizma nëpërmjet të cilëve qytetarët mund të përfshihen, informohen, dhe këshillohen në vendimmarrjen e qeverisjes vendore. Mundësi përfshirjeje ofrohen edhe nga: Ligji Nr.146/2014 "Për njoftimin dhe konsultimin publik"; Ligji Nr.119/2014 "Për të Drejtën e Informimit"; Ligji Nr.68/2017 "Për Financat e Vetëqeverisjes Vendore"; Ligji Nr.107/2014 "Për planifikimin dhe zhvillimin e territorit".

⁴ Çdo qytetar ose grup ka të drejtë të adresojë kërkesa, ankesa ose vërejtje për çështje që lidhen me funksionet, përgjegjësitë dhe shërbimet brenda kompetencave të Këshillit Bashkiak dhe Ekzekutivit të bashkisë. Këshilli Bashkiak është i detyruar të garantojë pjesëmarrjen e publikut në procesin e vendimmarrjes, përmes seancave të konsultimit me komunitetin ose pjesëmarrjes së drejtpërdrejtë në hartimin e dokumenteve të politikave dhe projekteve të Bashkisë. Çdo person ose organizatë që ka interes në punët e bashkisë dhe kushdo që jeton, punon ose studion në territorin e Bashkisë ka të drejtë të paraqesë një kërkesë në Këshillin Bashkiak, për çdo çështje që lidhet me funksionet dhe përgjegjësitë e bashkisë. Takimet e Këshillit janë të hapura për publikun dhe të gjithë qytetarët lejohen të marrin pjesë lirisht në Takimet e Këshillit dhe Komiteteve të Këshillit.

⁵ Disa veprime janë ndërmarrë për përshtatjen e qeverisjes vendore ndaj COVID-19. Për shembull, shumica e mbledhjeve të Këshillave Bashkiak organizohen online. Nga ana e tjetër, digjitalizimi ka stimuluar format e reja të aktivizimit dhe advokimit të mbështetur nga LA si peticionet elektronike (platforma QytetarIN) apo vendosja e përparësive në buxhetet vendore në 61 bashki (platforma buxhetim.al).

⁶ Një nga efektet negative të COVID-19 në funksionimin e qeverisjes vendore është vendimmarrja e pa këshilluar me shoqërinë civile, biznesin, etj. Për shembull, vendimet e bashkive për lehtësirat fiskale të bizneseve vendore ndikuan në të ardhurat e tyre dhe sollën zvogëlimin e shërbimeve të planifikuara dhe pezullimin e investimeve për strehimin social, një shërbim i domosdoshëm për shumë familje në nevojë.

Kjo përfshirje, ndër të tjera, mund të arrihet duke nxitur aktivizmin qytetar nëpërmjet informimit dhe edukimit si dhe duke mundësuar ndërmarrjen e monitorimit të procedurave e veprimtarisë së qeverisjes vendore të cilat duhet të pasohen nga nisma konkrete. Së bashku, këto nisma/veprimtari kanë potencialin për të rritur aktivizmin qytetar, shtuar njohuritë e qytetarëve për vetëqeverisjen vendore, rritur presionin për qeverisje të përgjegjshme, shtuar kanalet e përfshirjes së të rinjve dhe në tërësi zvogëluar hendekun e bashkëpunimit midis qytetarëve dhe NJQV.

Drejtimit e Thirrjes për Aplikime

Kujdes: Drejtimit e Thirrjes përfaqësojnë objektivat që LevizAlbania synon të arrijë përmes ideve/nismave në kuadër të mbështetjes së aktorëve të shoqërisë civile, grupeve informale dhe individëve.

Drejtimi I: Qytetari aktive – Nxitja e angazhimit qytetar mbi çështje me interes për komunitetin në nivel vendor (fokusuar në mbrojtjen e mjedisit, efikasitetin e energjisë dhe/ose përdorimin e energjisë së rinovueshme për të përballuar efektet negative të ndryshimit të klimës)

Nëpërmjet këtij drejtimi LevizAlbania synon mbrojtjen e mjedisit, efikasitetin energjitike dhe përballjen me efektet negative të ndryshimeve klimatike nëpërmjet aktivizimit qytetar në nivel vendor. Specifikisht, ky drejtim synon të mundësojë krijimin e një marrëdhënie të re të qytetarëve me ambientin si parakusht për vendimmarrje gjithëpërfshirëse, parandalimin e degradimit mjedisor dhe përballjen me efektet negative të ndryshimeve klimatike. Ky drejtim mirëpret ndërhyrje të cilat informojnë, edukojnë dhe mundësojnë monitorim të qeverisjes vendore, shfrytëzimit të mjedisit, pronës publike, etj. të cilat shoqërohen/finalizohen me veprime konkrete.

Rezultatet e pritshme nën këtë drejtim duhet të sjellin veprime konkrete nga komuniteti dhe reagime konkrete nga njësitë e qeverisjes vendore në përgjigje të propozimeve/kërkesave nga komuniteti në lidhje me mbrojtjen e mjedisit, energjinë dhe/ose përballjen me efektet negative të ndryshimeve klimatike.

Veprimtari/Ide të sugjeruara për realizimin e këtij drejtimi janë (por jo të kufizuara në sa më poshtë):

- Edukimi mjedisor i orientuar drejt fuqizimit të komuniteteve lokale për të marrë pjesë aktivisht në mbrojtjen e mjedisit dhe vendimmarrjen vendore;
- Edukim qytetar me qëllim fuqizimin e komuniteteve lokale për çështje që lidhen me efikasitetin e energjisë dhe përdorimin e energjisë së rinovueshme;
- Ndërgjegjësimi i komunitetit në lidhje me riciklimin dhe gjetja e mënyrave inovative për të luftuar ndotjen dhe mundësuar një ambient natyror të shëndetshëm;
- Mbrojtja e të drejtave mjedisore që mund të orientohen drejt sigurimit të mbështetjes, përfshirë mbështetjen ligjore veçanërisht për grupet e rrezikuara/marxhinalizuara të shoqërisë, të nënshtruara ndaj rreziqeve të shkaktuara nga degradimi mjedisor dhe ndryshimet klimatike.

Drejtimi 2: Aksione konkrete – Shfrytëzimi i mjeteve ligjore dhe angazhimi i qytetarëve në “monitorim dhe veprim” me qëllim përmirësimin e cilësisë së shërbimeve vendore.

Mekanizmat ligjorë dhe instrumentat institucionalë për informimin, mbështetjen dhe bashkëpunimin me qytetarët ekzistojnë, por jetëzimi dhe përdorimi efektiv i tyre kërkon ende punë dhe mbështetje aktive. Nga njëra anë, institucioneve të qeverisjes vendore i mungon vullneti për t'i përdor plotësisht këto instrumente, nga ana tjetër qytetarët kanë mungesë të njohurive dhe aftësive për t'u aktivizuar dhe monitoruar apo nxitur pushtetin vendor. Kësisoj ky drejtim mirëpret ndërhyrje të cilat nxisin aktivizimin qytetar nëpërmjet informimit dhe edukimit si dhe duke mundësuar ndërmarrjen e monitorimeve procedurale të veprimtarisë së qeverisjes vendore të cilat duhet të pasohen nga nisma konkrete.

E rëndësishme: Elementi i monitorimit nën këtë drejtim synon të sjellë një qasje inovative ku përvëç identifikimit të problematikave, sukseseve, dështimeve dhe rekomandimeve - njohuritë e grumbulluara përdoren për të mundësuar ndërmarrjen e veprimeve konkrete nga komuniteti dhe reagimeve konkrete nga njësitë e qeverisjes vendore për të rritur cilësinë dhe zgjeruar gamën e shërbimeve publike. Pra, drejtimi 2 synon mundësimin e 'monitorimit dhe veprimit' që potencion aksione konkrete të bazuara në angazhimin e qytetarëve.

Veprimtari/Idetë të sugjeruara për realizimin e këtij drejtimi janë (por jo të kufizuara në sa më poshtë):

- Fuqizimi i aftësive të komuniteteve dhe/ose grupeve qytetare për të ushtruar të drejtat e tyre përballë NJQV-ve (p.sh. përmes ndërgjegjësimit, informimit, edukimit qytetar, fuqizimit ligjor, rrjetëzimit, mbështetjes për veprime konkrete, etj.);
- Nxitje e përfshirjes aktive dhe pjesëmarrjes qytetare në proceset vendimarrëse vendore (p.sh. mbledhjet e Këshillave Bashkiak për sa i përket organizimit dhe funksionimit, këshillimet publike, përpunimit dhe trajtimit të ankesave, propozimeve, kërkesave, peticioneve dhe nismave të qytetarëve, etj.);
- Rritje e presionit qytetar për transparencë dhe llogaridhënie në lidhje me: shpenzimet publike të NJQV-ve, prokurimet vendore, ekzekutimin e kontratave publike me operatorët privatë që ofrojnë shërbime; denoncimin dhe parandalimin e konfliktit të interesit, etj.

Drejtimi 3: Qytetari e angazhuar – Përdorimi i instrumenteve të demokracisë pjesëmarrëse me qëllim zgjidhjen e problemeve komunitare.

Ky drejtim synon potencimin e qytetarëve aktivë në komunitet të vogla (p.sh. lagje, fshat, etj.) që të mobilizojnë grupe ose rrjete informale, për t'i kërkuar qeverisjes vendore adresimin dhe zgjidhjen e problemeve konkrete në komunitetet e tyre. Ky drejtim ofron mbështetje për aksione qytetare në komunitete të cilat ndajnë një shqetësim apo problematikë dhe kanë nevojë për mbështetje e mentorim për të arritur rezultate konkrete. Këto rezultate duhet të arrihen duke përdorur instrumente të demokracisë pjesëmarrëse dhe mekanizmave ligjorë në dispozicion (konsultime, iniciativa qytetare, peticione, etj.) për të marrë një zgjidhje nga strukturat e pushtetit vendor.

Grantet nën këtë drejtim ofrojnë një financim bazë dhe do të shoqërohen me mentorim dhe mbështetje teknike nga LA gjatë zbatimit të projektit.